

Kohti alkuperäiskansojen poliittista tunnustusta

Presidentti Bidenin hallitus on monella tapaa historiallinen. Yksi merkittävin näistä on kongressiedustaja Deb Haalandin nimeäminen sisäministeriksi. Laguna Pueblo –kansan jäsenestä tuli kertahetimitolla Yhdysvaltain ensimmäinen alkuperäiskansaan kuuluva kabinettiministeri.

Biden on valinnut myös monia muita vähemmistöedustajia tärkeisiin tehtäviin, mutta Haalandin nimitys on erityisen merkittävä alkuperäiskansojen aseman vuoksi. Alkuperäiskansat eivät ole vain etninen vähemmistö vaan maansisäisiä *kansoja*, joilla on erilliset oikeudet omiin kieliin ja kulttuureihin, yhteisomisteisiin verovapaisiin maihin ja itseään määräämisoikeuteen.

Nämä oikeudet perustuvat Yhdysvaltojen ja eri kansojen välillä solmittuihin sopimuksiin sekä korkeimman oikeuden tekemiin päätöksiin 1800-luvulta lähtien. Alkuperäiskansat ovat vuosisatojen ajan puolustaneet näitä oikeuksia. Haalandin nimitys on merkittävä askel kohti alkuperäiskansojen poliittisen aseman ja oikeuksien turvaamista.

Alkuperäiskansojen kivinen tie Yhdysvaltain politiikkaan

Haaland ei kuitenkaan ole aivan ensimmäinen alkuperäiskansaan kuuluva henkilö, jolla on ollut johtava rooli valtionhallinnossa. Häntä edelsi intiaaniasiainkomissaari Ely S. Parker ja varapresidentti Charles Curtis.

Ulysses S. Grant nimitti Seneca-kansaan kuuluvan Ely S. Parkerin intiaaniasiainkomissaariksi vuonna 1869. Sotilaallisen uran läpikäynyt Parker pyrki komissaarina eroon intiaanisotien väkivaltaisuuksista. Vaikka Parker arvosti omaa kansaansa, hänen näkemyksensä mukaan alkuperäiskansojen piti olla realistisia ja hyväksyä rooli osana Yhdysvaltoja. 1800-luvun toisella puoliskolla valtionhallinto ryhtyi aktiivisesti *sulauttamaan* alkuperäiskansoja osaksi Yhdysvaltoja jakamalla eri kansojen yhteisomisteisiä maita ja sijoittamalla alkuperäiskansoihin kuuluvia lapsia asuntolakouluihin.

Sulauttamistoimia omalla tavallaan edisti Yhdysvaltain ensimmäinen etnistä vähemmistöä edustava varapresidentti. Vaikka hänen taustansa usein unohdetaan, Herbert Hooverin varapresidentti Charles Curtis (1929-1933) oli valkoisen isän ja Kaw-kansaan kuuluvan äidin lapsi ja vietti merkittävän osan elämästään reservaatilla Kansasissa. Pitkän poliittisen uransa aikana Curtis tuki sulauttamispolitiikkaa. Hän jopa ajoi läpi omaa nimeään kantavan *Curtis Act* –aloitteen vuonna 1898, mikä edisti yhteisomisteisten maiden jakoa Oklahomassa.

Aktivismin vaikutukset alkuperäiskansapolitiikkaan

Parker ja Curtis pitivät valtaväestöön mukautumista alkuperäiskansojen ainoana vaihtoehtona. Sen sijaan etenkin 1900-luvun puolesta välistä lähtien ruohonjuuritason aktivismi on nimenomaan vastustanut sulautumista. Näiden aktivistien työ loi pohjaa alkuperäiskansojen oikeuksia edistäville poliitikoille, kuten Haalandille.

1970-luvun *Red Power* –liike tavoitteli alkuperäiskansojen itsemääräämisoikeuden turvaamista. Esimerkiksi American Indian Movement –järjestön aktivistit torjuivat valtionhallinnon yritykset muuttaa tai poistaa alkuperäiskansojen oikeuksia ja vaativat alkuperäiskansojen päätösvallan turvaamista myös valtionhallinnon tasolla. 1960-luvun lopulla nimettiin intiaaniasiainkomissaariksi alkuperäiskansaan kuuluva henkilö ensimmäistä kertaa Parkerin jälkeen. 1970-luvun lopulla koko intiaaniasiainhallinto koki muodonmuutoksen ja komissaari korvattiin sisäministeriön apulaisministerin viralla. Siitä lähtien virkaa on lähes poikkeuksetta hoitanut jonkin alkuperäiskansan jäsen.

Muutos on kuitenkin ollut hidasta, johtuen osittain alkuperäiskansojen paikoin heikosta äänestysinnostuksesta. Alkuperäiskansoilla on ollut oikeus äänestää Yhdysvaltain kansalaisuuden myötä vuodesta 1924 lähtien, mutta esimerkiksi Arizonan osavaltio poisti alkuperäiskansojen äänestämistä rajoittavat lait vasta vuonna 1948.

Joissakin osavaltioissa käytännöt ja reservaattien huono infrastruktuuri edelleen vaikeuttavat alkuperäiskansojen osallistumista vaaleihin. Esimerkiksi North Dakota vaatii äänestäjiltä postin tunnustaman osoitteen. Monilla reservaateilla näitä ei ole ja asukkaiden käyttämät postilokerot eivät kelpaa äänestäjäksi rekisteröitymiseen. Näin ollen ei ehkä ole yllättävää, ettei alkuperäiskansoja ole juuri kongressissa näkynyt ja ensimmäiset naisedustajat – mukaan lukien Haaland – valittiin vasta 2018.

Tavoitteena aito muutos

Millä tavalla Haalandin ote ja näkemykset eroavat aiemmista Yhdysvaltain politiikassa mukana olleista alkuperäiskansojen edustajista? Sisäministerinä Haaland omien sanojensa mukaan ajaa aitoa muutosta ei pelkästään alkuperäiskansojen vaan kaikkien yhdysvaltalaisien tulevaisuuden puolesta. Erityisesti hän puoltaa ilmastonmuutoksen hidastamista ajavia toimia. Ensimmäisinä viikkoinaan sisäministerinä Haaland lanseerasikin työryhmän, jonka tarkoituksena on muun muassa vahvistaa tieteen roolia ympäristöön liittyvässä päätöksenteossa.

Haalandin ensimmäiset kuukaudet ovat myös osoittaneet, ettei hän sisäministerinä karta alkuperäiskansoista puhumista. Kesäkuussa Haaland ilmoitti sisäministeriön aloittavan tutkinnan Yhdysvaltain asuntolakouluihin, keskittyen erityisesti hautausmaihin ja mahdollisiin hautapaikkoihin. Päätöstä vauhditti kesän aikana kanadalaisten entisten asuntolakoulujen mailla tehdyt tutkimukset. Jo kolmen entisen asuntolakoulun tutkinta on paljastanut satojen alkuperäiskansoihin kuuluvien lasten joukkohaudat. Haalandin määräämä tutkimus tunnustaa sen, että myös Yhdysvalloissa on jo korkea aika kohdata asuntolakoulujen traumaattinen historia ja sen jatkuvat vaikutukset alkuperäiskansayhteisöihin.

Vielä ei voi varmuudella sanoa, minkälaisia muutoksia Haaland virassaan saa aikaiseksi tai kuinka kovaa vastarintaa hän tulee kokemaan. Selvää on kuitenkin se, ettei hän seuraa 1800- ja 1900-lukujen edeltäjiensä viittaamaa tietä. Haalandin nimeäminen ei ole merkittävä

ainoastaan sen vuoksi, että hän sattuu kuulumaan alkuperäiskansaansa vaan siksi, että tämä identiteetti ja alkuperäiskansojen oikeudet näkyvät ja kuuluvat hänen politiikassaan.

Reetta Humalajoki (Ph.D.) on yliopistonlehtori Turun yliopiston Pohjois-Amerikan tutkimuksen John Morton –keskuksessa. Hän tutkii alkuperäiskansojen aktivismia ja politiikkaa Yhdysvalloissa ja Kanadassa 1900-luvun puolivälistä nykypäivään ja toimi vuosina 2017-2020 Suomen Akatemian tutkijatohtorina. Hän on kiinnostunut myös laajemmin aktivismiliikkeistä, vähemmistöjen representaatioista populaarikulttuurissa ja kulttuurisesta omimisesta. Hänet tavoittaa osoitteesta: reetta.humalajoki@utu.fi.